

DUÁLNE VZDELÁVANIE AKO NÁSTROJ ZLEPŠENIA ŠTRUKTURÁLNEHO NESÚLADU NA TRHU PRÁCE

DUAL EDUCATION AS A TOOL TO IMPROVE STRUCTURAL NEEDS OF THE LABOUR MARKET

Romana Hricová – Renáta Madzinová

Abstrakt

Článok je zameraný na trh práce, nezamestnanosť a duálne vzdelávanie ako jedno z možných riešení optimalizácie trhu práce. Aj keď momentálne sa na slovenskom trhu práce nezamestnanosť pohybuje na úrovni prirodzenej miery nezamestnanosti, skutočnosť je taká, že existuje nesúlad medzi ponukou a dopytom, ktorý súvisí s viacerými faktormi. Kým na jednej strane absolventi stredných a vysokých škôl nenachádzajú na trhu práce uplatnenie vo svojich odboroch, na druhej strane zamestnávateľia na niektoré pracovné pozície nedokážu získať kvalifikovanú pracovnú silu a sú tiež nespokojní s absolventmi škôl, pretože mnohí z nich nemali pred nástupom do práce žiadnu pracovnú skúsenosť. Od roku 2015 sa na stredných školách zaviedla možnosť duálneho vzdelávania, ktorá v sebe spája teoretické vyučovanie s praxou priamo v podniku. Tento systém začali využívať aj niektoré, hlavne technicky zamerané, vysoké školy. Systém duálneho vzdelávania je však nastavený na celú krajinu bez ohľadu na špecifiká v regiónoch. Preto bol vybraný jeden z menej rozvinutých regiónov - Prešovský samosprávny kraj, na príklade ktorého bude navrhnuté, ako zlepšiť systém fungovania odborného vzdelávania a prípravy. Pre analýzu budú využité roky 2015 (zavedenia odborného vzdelávania a prípravy) – 2017 a z metód najmä deskriptívna štatistika, komparácia a dáta získané z kvalitatívneho zisťovania informácií realizovaných prostredníctvom okrúhlych stolov.

Kľúčové slová: dual education, employer, graduate, labour market

JEL Code: A 20, J 20

Abstract

The article focuses on the labour market, unemployment and dual education as one of the possible solutions to optimize the labour market. Although unemployment is currently at the level of the natural unemployment rate in the Slovak labour market, the reality is that there is a mismatch between supply and demand that relates to several factors. While on the one hand,

graduates of secondary schools and universities do not find jobs in their professions on the labour market, on the other hand, employers cannot get skilled labour for certain jobs and are also dissatisfied with school graduates because many of them did not have any work experience before entering the job. Since 2015, secondary education has introduced the possibility of dual learning, which combines theoretical teaching with practice in the enterprise. This system is also used by some, mainly technically-oriented, universities. However, the dual education system is set for the whole country, regardless of the specifics in regions. Therefore, one of the less developed regions - the Prešov self-governing region, was chosen to be an example of how to improve the system of vocational education and training. For the analysis, the years 2015 (introduction of vocational education and training) to 2017 will be used. As for methods, descriptive statistics, comparisons and the data obtained from the qualitative survey of information made through round tables will mainly be used.

Key words: duálne vzdelávanie, zamestnávateľ, absolvent, trh práce

JEL Code: A 20, J 20

Úvod

Od finančnej krízy v roku 2009 mnohé európske krajiny sužujú vysoké miery nezamestnanosti mladých ľudí. Naproti tomu v Rakúsku, Dánsku, Nemecku a Švajčiarsku boli miery nezamestnanosti mladých ľudí relatívne nízke (Eurostat, 2017). Všetky štyri krajiny majú rozlišovaciu črtu: podstatná časť školského vzdelávania je organizovaná prostredníctvom tréningového systému odborného vzdelávania, pretože vzdelávanie sa uskutočňuje ako v podnikoch, tak aj na školách. Jednou z výhod duálneho systému vzdelávania (najčastejšie kombinácia školského vzdelávania a podnikovej praxe) je jeho inštitucionalizovaná väzba na trh práce. (Kleinert, Vosseler, Blien, 2018)

Každý podnik sa snaží dosiahnuť zisk a využíva na to rôzne zdroje, počnúc finančnými cez technologické, prírodné, know-how, atď., ale naďalej hlavnú a nezastupiteľnú úlohu majú zamestnanci, podnikové ľudské zdroje, vďaka ktorým sa podnik dokáže udržať na trhu. Mnohé slovenské podniky túto skutočnosť podceňujú, pritom moderná organizácia vie, že nájsť, vychovať a udržať si kvalitného, výkonného a lojálneho zamestnanca môže byť kľúčovým faktorom úspechu. (Hricová, 2016) Čoraz viac podnikov vyhľadáva kvalitných absolventov, ktorí majú nielen odborné vedomosti, ale aj jazykové zručnosti a soft skills. Jedným z problémov na trhu práce je, že absolventi majú mnohé teoretické vedomosti, ale

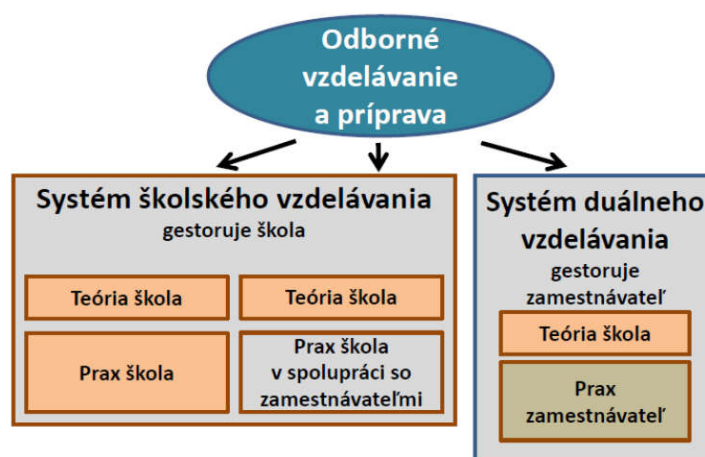
chýbajú im praktické zručnosti a po nástupe do práce musia prejsť procesom zaškolenia. Zaučenie môže trvať radovo niekoľko týždňov až mesiacov, pričom skúsený zamestnanec potrebuje na zaškolenie oveľa kratší čas – niekedy mu stačia aj hodiny. Na druhej strane si tento nedostatok skúseností a zručností mladého pracovníka dokáže zamestnávateľ vykompenzovať nižšími mzdami. Ale je samozrejme, že nie každé pracovné miesto je možné obsadiť absolventom alebo mladým pracovníkom bez praxe. Sú dokonca pracovné pozície, kde je prax nevyhnutná. Tu vstupuje do hry odborné vzdelávanie a príprava ruka v ruke s duálnym vzdelávaním.

1 Princíp duálneho vzdelávania

Odborné vzdelávanie má za úlohu rozvíjať vedomosti, zručnosti, návyky prípadne ďalšie schopnosti žiakov, ktoré získajú v nižšom strednom vzdelávaní. Výsledkom takéhoto vzdelávania je odborné vzdelanie, ktoré sa stáva súčasťou odbornej kvalifikácie jednotlivca. Odborné vzdelávanie a príprava (OVP) zohráva významnú úlohu pri transformácii Európskej únie (EÚ) na vedúcu znalostnú spoločnosť a ekonomiku. V roku 2000 bola prijatá lisabonská stratégia, vďaka ktorej bola posilnená politická spolupráca v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy – v prvom rade prostredníctvom pracovného programu Vzdelávanie a odborná príprava 2010, po ktorej nasledoval strategický rámec pre európsku spoluprácu v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy ET 2020. Odborné vzdelávanie a príprava pripravujú žiakov a študentov pre kvalifikované alebo čiastočne kvalifikované povolania. Tieto programy umožňujú mladým ľuďom získať špecializovaný výcvik v krátkom čase a tak vstúpiť na trh práce s kvalifikáciou (Dubeau, Plante, Frenay 2017). Následne úroveň vzdelania a jeho formálne uznanie prostredníctvom diplomu alebo certifikátu sú spojené s kvalitou a množstvom pracovných miest, na ktoré môžu absolventi ašpirovať.

Slovenská republika od 1. septembra 2015 prostredníctvom zákona o odbornom vzdelávaní a príprave č. 61/2015 Z. z. zaviedla systém duálneho vzdelávania. Jedná sa o model odborného vzdelávania a prípravy (OVP) na výkon povolania, ktorým sa získavajú vedomosti, schopnosti a zručnosti potrebné pre povolanie.

Obr. 1: Odborné vzdelávanie a príprava na Slovensku

Zdroj: ŠIOV: *Systém duálneho vzdelávania na prvý pohľad*

2 Charakteristika trhu práce na Slovensku

Jedným z rozhodujúcich faktorov na trhu práce je počet dostupných kvalifikovaných obyvateľov, ktorí sú v produktívnom veku a sú ochotní nastúpiť do pracovného pomeru. Kým medzi rokmi 2015 – 2017 sa celkový počet trvalo bývajúcich obyvateľov na Slovensku zvýšil o 16 868, teda o 0,30%, počet mladých ľudí vo veku 15 – 24 rokov žijúcich trvalo na Slovensku sa počas troch rokov znížil o 48 169, čo je v porovnaní s rokom 2015 pokles o 7,60%. Celkovo sa podiel mladých ľudí na Slovensku vo veku 15 – 24 rokov na celkovom počte obyvateľov Slovenska znížil z 11,70 na 10,80%. Tento výrazný pokles počtu mladých ľudí sa prejavuje nielen v poklese počtu žiakov a študentov na všetkých typoch škôl, ale aj na poklese počtu pracujúcich. Nárast celkového počtu obyvateľov a pokles mladých ľudí vo veku 15 – 24 rokov sa prejavuje vo všetkých okresoch Slovenska. Asi najvýraznejšie sa prejavuje práve v Prešovskom samosprávnom kraji (PSK), kde je počet mladých ľudí spomedzi všetkých krajov najvyšší. Kým v PSK sa počet obyvateľov zvýšil z 820 697 v roku 2015 na 823 826 v roku 2017, počet mladých ľudí poklesol zo 114 720 na 107 459. Napriek poklesu počtu mladých v PSK, medzi všetkými krajinami SR tvoria mladí v PSK najvyššie percento (pokles z necelých 14% na 13,04%).

2.1 Regionálne rozdiely v rámci aktivity mladých ľudí na trhu práce

Štatistiky ukazujú, že rozdiely aktivity mladých ľudí na trhu práce sú nielen v rámci jednotlivých EÚ krajín, ale dokonca aj v rámci konkrétnych krajín. Napríklad v Nemecku boli regionálne rozdiely na trhoch práce široko skúmané (Dauth 2013, Blien a kol., 2010).

Výsledky ukázali, že regionálne rozdiely závisia od mnohých štrukturálnych podmienok a preto je nevyhnutná typológia regionálnych trhov, aby bolo možné zmapovať ich charakteristiky. S cieľom identifikovať takýto model regionálnych rozdielov v tréningových tréningoch musia byť príslušné štrukturálne podmienky stanovené a kondenzované empirickou stratégiou. Takéto klasifikačné analýzy majú dlhú tradíciu v oblasti regionálnej vedy (Aumayr 2007, Baum 2007) a zvyčajne sa spoliehajú na prieskumné metódy ako klastrová analýza.

Situácia na Slovensku nie je výnimkou. Spomedzi mladých ľudí je na Slovensku viac ako 30% ekonomicky aktívnych. Kým na Slovensku ich podiel medzi rokmi 2015 – 2017 stúpil, v jednotlivých regiónoch Slovenska sa vyvíjal rôzne. V Bratislavskom a Trnavskom kraji sa podiel ekonomicky aktívnych mladých ľudí na celkovom počte mladých ľudí zvýšil, v Trenčianskom a Nitrianskom kraji sa ich podiel znížil. V ostatných krajoch bol podiel kolísavý. V PSK sa podiel ekonomicky aktívnych mladých obyvateľov v roku 2016 v porovnaní s rokom 2015 znížil z 31,73 (celkom 36 400) na 30,88 (34 300) a následne zvýšil na 33,50% (36 000).

Veľká časť mladých ľudí, ktorá je ekonomicky aktívna je zamestnaná. Z celkového počtu mladých ľudí na Slovensku je zamestnaných až 24 – 28% mladých ľudí, pričom ich podiel sa medzi rokmi 2015 – 2017 zvýšil.

2.2 Prešovský samosprávny kraj a postavenie mladých ľudí na trhu práce

V PSK bol počet mladých zamestnaných kolísavý. Kým v roku 2015 bolo pracujúcich 23 300, čo predstavuje 7,07% podiel spomedzi všetkých pracujúcich, o rok neskôr sa počet pracujúcich mladých znížil na 22 900, čo sa prejavilo aj na celkovom poklese podielu mladých pracujúcich na celkovom počte pracujúcich v PSK (6,71%). V roku 2017 sa počet mladých pracujúcich zvýšil na 24 300, čo sa prejavilo na miernom zvýšení podielu mladých na celkovom počte pracujúcich na 6,96%. Z celkového počtu mladých ľudí žijúcich v PSK ich pracovalo 20%, čo je na Slovensku najnižší podiel pracujúcich mladých ľudí spomedzi všetkých mladých v jednotlivých krajoch.

Zarážajúco vysoký je však počet mladých vo veku 15 – 24 rokov, ktorí sú v PSK nezamestnaní. Kým na Slovensku a v jednotlivých regiónoch počet mladých nezamestnaných klesá, v PSK ich počet v roku 2016 oproti predchádzajúcemu roku síce poklesol (z 13 500 na 11 500), ale následne sa v roku 2017 mierne zvýšil na 11 700. Počet mladých nezamestnaných ani v jednom regióne nedosahuje také vysoké hodnoty ako v PSK. Z celkového počtu nezamestnaných tvorili mladí ľudia 19,80% v roku 2015, 19,40% o rok neskôr a v roku 2017

až 22,54% nezamestnaných. Spomedzi všetkých mladých ľudí trvalo žijúcich v PSK tvorili každý rok mladí nezamestnaní viac ako 10%.

2.3 Odborné školstvo a jeho vplyv na zamestnanosť mladých v PSK

Prešovský kraj má, tak ako ostatné kraje Slovenska svoje špecifiká. Kým na jednej strane je v PSK dostatok mladých ľudí, na druhej strane je veľká časť z nich nezamestnaná. Centrum vedecko-technických informácií (CVTI) zverejňuje pravidelne úspešnosť absolventov stredných aj vysokých škôl na trhu práce.

Medzi školy v PSK, kde je najviac nezamestnaných absolventov patria najmä odborné školy. Kým medzi absolventmi stredných škôl v PSK v školskom roku 2014/2015 bolo až 7 škôl, ktoré mali viac ako 40% nezamestnanosť, v nasledujúcich rokoch to boli vždy už len dve odborné školy, ktoré dosahovali nezamestnanosť absolventov vyššiu ako 40%. Ani v jednej z týchto škôl sa počas rokov 2015 – 2017 nerealizovalo duálne vzdelávanie, hoci odbory, ktoré sa na školách ponúkajú, sú pre duálne vzdelávanie určené. V kraji pôsobí jedna verejná vysoká škola – Prešovská univerzita (PU), jedna súkromná vysoká škola – Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia v Prešove (VŠMP) a fakulta Technickej univerzity v Košiciach – Fakulta výrobných technológií. Ako PU, tak aj VŠMP sú zameraná viac humanitne a prírodovedne. Iba FVT¹ má technické zameranie. Z oboch vysokých škôl pôsobiacich v PSK sa v rokoch 2015 a 2016 najviac absolventov neuplatnilo na trhu práce z druhého stupňa. Na PU to bolo 221 (15,57%) v roku 2015 a o rok neskôr 263 absolventov (12,89%). Na VŠMP to bolo v roku 2015 celkom 15 (31,25%) a o rok neskôr 17 (23,29%) absolventov druhého stupňa vzdelania. Aj keď čiastočne sa v oboch školách rozvíja spolupráca so zamestnávateľmi, nedosahuje zatiaľ stupeň, ktorý by sme mohli označiť ako duálne vzdelávanie.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR spolu s Treximou vypracovali viacero materiálov, v ktorých sa zaoberajú nesúladom na trhu práce v SR. Keďže problematika nesúladu sa dá skúmať z viacerých uhlov pohľadu, v našom príspevku sa sústredíme iba na vybraný Prešovský samosprávny kraj. V rámci SR sa predpokladá, že do roku 2020 bude v rámci PSK nedostatok vysokoškolsky vzdelaných ľudí (bude chýbať 1 508), ale prebytok stredoškolsky vzdelaných mladých ľudí (5 207 absolventov viac). Pre porovnanie, na celom území Slovenska bude nedostatok stredoškolsky (chýbajúcich 35 822) a prebytok (38 458) vysokoškolsky vzdelaných ľudí. To však neznamená, že situácia v PSK je dobrá. V období do

¹ Absolventi FVT figurujú v štatistikách ako absolventi Technickej univerzity v Košiciach.

roku 2020 bude v PSK najviac VŠ absolventov v odboroch výrobné technológie, manažment a predškolská a elementárna pedagogika, požadované pozície pre VŠ vzdelaných absolventov budú hlavne v oblasti priemyslu, vzdelávania a stavebníctva. Najviac stredoškolákov bude končiť gymnázia, kde je predpoklad, že absolventi budú pokračovať v štúdiu na VŠ, z ostatných druhov stredných škôl bude najviac absolventov v odbore stavebná výroba, kuchár, autoopravár, podnikanie v remeslách a službách, hotelová akadémia, mechanik elektrotechnik. Z požadovaných profesií vhodných pre stredoškolských absolventov bude do roku 2020 najvyšší dopyt po upratovačkách, učiteľoch v základných školách, vodičov nákladných automobilov a kamiónov, špecialistov v ošetrovatelstve, predavačov, kuchárov, šičky, vyšívачky a podobných pracovníkov (ÚPSVaR, TRIXIMA 2016). V tejto súvislosti sa stretávame nielen s nesúlalom na trhu práce, ale aj s ďalším faktom, ktorým je, že **nie všetky pozície, ktoré budú dostupné, sú vhodné aj pre absolventov** či už stredných alebo aj vysokých škôl. Napríklad na pozíciu upratovačky nie je potrebná žiadna bližšia špecifikácia a voľné pracovné miesta je možné obsadiť aj súčasnými nezamestnanými alebo nízko kvalifikovanými zamestnancami. Rovnako sa otáznou javí aj pozícia vodič nákladnej dopravy a kamiónov, keďže takúto pozíciu podľa súčasnej legislatívy nemôže vykonávať absolvent strednej školy, pretože nedosahuje vek 21 rokov. Na túto skutočnosť upozorňujú aj zamestnanci stredných škôl, ktorí realizujú systém duálneho vzdelávania a napriek dopytu po takýchto zamestnancoch nie je možné ich do systému duálneho vzdelávania zaradiť kvôli veku. Rovnako pozícia manažéra, najčastejšie na strednom a vyššom stupni manažmentu nie je vhodná pre absolventa vysokej školy. A takýchto príkladov kde voľná pozícia nie je vhodná pre absolventa školy je viac.

3 Možnosti odstránenia nesúlalu na trhu práce

Možnosti odstránenia nesúlalu medzi dopytom a ponukou po práci je viac. Súčasný trh rieši situáciu tak, že na voľné pracovné miesta nastupujú takí absolventi, alebo nezamestnaní, ktorí sú na trhu práce momentálne dostupní. Tak sa stáva, že „približne 57% absolventov vysokých škôl a 63% absolventov stredných škôl pracuje do 5 rokov od ukončenia štúdia mimo odbor, ktorý študovali a každý tretí absolvent vysokej školy pracuje na stredoškolskej pracovnej pozícii. Na vzdelávanie týchto osôb je každoročne alokovaných viac ako 250 miliónov €“ (ÚPSVaR, Trexima 2017).

3.1 Zapojenie do systému duálneho vzdelávania (SDV)

Uvedené problémy sa vláda snaží riešiť čiastočne aj zavedením systému duálneho vzdelávania. To, že systém duálneho vzdelávania je v súčasnom nastavení schopný riešiť len niektoré problémy trhu práce je po troch rokoch od jeho zavedenia zjavné. Celkový počet žiakov, ktorí sú do SDV zapojení na Slovensku je pomerne nízky v porovnaní s predpokladaným stavom. Najmenej žiakov je zapojených v Prešovskom a Banskobystrickom kraji. V PSK nastúpilo v prvom roku fungovania do SDV celkom 9 žiakov, z nich 4 hneď v prvom roku SDV opustili. O rok neskôr nastúpilo do SDV do prvého ročníka 25 žiakov, pričom rovnako ako v predchádzajúcom roku, 4 žiaci SDV v tom istom školskom roku aj ukončili. Zatiaľ v poslednom roku fungovania SDV 2017/2018 nastúpilo do prvého ročníka celkom 57 žiakov. V PSK teda v súčasnosti študuje (školský rok 2018/2019) na stredných školách v druhom – štvrtom ročníku celkom 80 žiakov, ktorí sú zapojení do SDV.

Príčin nízkeho záujmu žiakov a rodičov o systém duálneho vzdelávania na stredných školách je viacero. Ako vyplýva zo záverov z kvalitatívneho zisťovania realizovaného pri okrúhlych stoloch v troch krajoch Slovenska (Trenčiansky, Nitriansky a Prešovský), ktoré sa realizovali v júni 2018 a na ktorých sa zúčastnili zástupcovia VÚC, škôl, zamestnávateľov, Duál pointov zo všetkých krajov SR, príčin na zatiaľ slabé výsledky SDV v regiónoch je viacero. Kým niektoré sú spoločné naprieč Slovenskom, niektoré sú špecifické pre jednotlivé kraje, alebo dokonca mestá.

Napriek tomu, že v diskusii pri okrúhlych stole bol problém výberu odborov zaradených do SDV spomenutý len okrajovo, možno tento jav považovať za jeden z prvých dôvodov nezáujmu o SDV. Ministerstvo školstva SR do systému duálneho vzdelávania zaradilo 82 študijných a učebných odborov. S výnimkou dvoch odborov² tvoria podstatnú časť odborov duálneho vzdelávania odbory v stupni vzdelania *H – učebné odbory so stredným odborným vzdelaním a so stupňom vzdelania K – študijné odbory s rozšíreným počtom hodín praktického vzdelávania, ktorí získali úplné stredné odborné vzdelanie*. Medzi tieto odbory patria najmä profesie určené pre automobilový priemysel a priemysel ako celok, potravinárske odbory, poľnohospodárske, ale aj niektoré vysoko špecializované odbory ako je napríklad *klientsky manažér pošty, technik drevostavieb alebo salašník, salašníčka*. Kým o posledne menovaný odbor na Slovensku nie je takmer žiaden záujem zo strany mladých

² Stupeň vzdelania F sú absolventi tých učebných odborov, ktorí získali nižšie stredné odborné vzdelanie z tohto stupňa je do duálneho vzdelávania zaradený odbor lesná výroba. Druhým je stupeň vzdelania Q, kde sú absolventi stredných odborných škôl, ktorí získali vyššie odborné vzdelanie. Do duálneho vzdelávania je zaradený odbor počítačové systémy.

ľudí, mnohé stredné školy by systém duálneho vzdelávania privítali aj v iných odboroch, dokonca aj na gymnáziách.

Po troch rokoch skúseností s realizáciou SDV majú ako školy, tak aj podniky skúsenosti, prostredníctvom ktorých upozorňujú na nedostatky, ktoré je potrebné v SDV vyriešiť. Na strane stredných škôl sa nedostatky spojené s fungovaním SDV koncentrovali do upozornenia, že malý záujem žiakov o učebné odbory zaradené do SDV môže plynúť aj z toho, že tieto učebné odbory sú málo atraktívne. Organizačné problémy stredným školám robí aj kombinácia žiakov v triede, ktorí sú do SDV zaradené s tými, ktorí sa na SDV nepodieľajú. Nízka atraktivita odborov a malá informovanosť o SDV vedie často k tomu, že o nastúpení žiaka do SDV ho musí presvedčať samotná škola, keďže záujem o SDV je hlavne zo strany podnikov a nadväzne aj stredných škôl, ale nie zo strany žiakov alebo ich rodičov. Zároveň keď žiak, nezaradený do SDV pochopí, čo to SDV je a ako funguje, lebo to vidí na spolužiakoch do SDV zaradených, nemá vo vyššom ako prvom ročníku možnosť sa do SDV ešte dodatočne zapojiť. Proklamatívny sa zdá aj prístup štátu k SDV, keďže podporu ani školy ani podniky, najmä malé a stredné, pocitujú vo veľmi malej miere. Školy zároveň upozorňujú na potrebu úpravy maturitnej a prijímacej skúšky ako aj na propagáciu SDV medzi obyvateľmi.

Rovnako ako školy, aj podniky vnímajú malý záujem žiakov o zapojenie sa do SDV. Podľa zástupcov podnikov je problém často na strane žiakov,

- ktorí nemajú, alebo ich záujem o fyzicky náročnú prácu je malý a práca často nie je vysoko finančne ohodnotená,
- v slabej pracovnej disciplíne spojenej s dochádzkou žiakov na prax.

Pre malé a stredné podniky môže byť štúdium žiaka v SDV finančne, organizačne, časovo aj personálne náročné.

4 Závery týkajúce sa problematiky SDV

Forma štúdia, pri ktorej dochádza ku kombinácii prepojenia škola – podnik prináša všetkým zúčastneným mnoho výhod. K nim patrí:

- Okamžité alebo veľmi rýchle uplatnenie absolventov na trhu práce. Na základe viacerých štúdií, ktoré sa zaoberali prínosmi OVP pre pracovný trh bolo zistené, že u absolventov OVP je vyššia miera zamestnanosti, nižšia miera nezamestnanosti, možnosť získania ďalšej kvalifikácie a vyššia šanca na posun v profesijnej kariére.

Často majú absolventi OVP štúdia vyššie finančné ohodnotenie, čo následne ovplyvňuje rastúcu produktivitu práce, ale aj kvalitu ich života.

- Praktické skúsenosti získané už na škole počas štúdia.
- Prepojenie praxe so školou a naopak (prenos vedomostí a zručností zo školy do podniku).
- Pre podnik získanie kvalifikovaného absolventa, ktorý môže nastúpiť rovno do podniku na pracovné miesto bez dodatočného zaškolenia.
- Pre podnik nižšie náklady na nábor nových zamestnancov a nižšie riziko prijatia „nevhodného“ zamestnanca.
- Možnosť kariérneho rastu v podniku aj vo forme vyššieho stupňa vzdelania (zatiaľ len v niektorých odboroch).
- „Duálne vzdelávanie podporuje rozloženie mladých ľudí do regiónu, čím je podporovaný regionálny rozvoj; zvyšuje mobilitu v rámci pracovného trhu; zvyšuje hodnotu verejných financií vydaných na vzdelávanie“ (Analýza systémů...).

Na základe diskusie pri okrúhlych stoloch vyplynuli nasledujúce závery:

1. Z pohľadu podnikov aj škôl je najslabšie ohnivko SDV základná škola, jej žiaci a najmä rodičia, ktorí rozhodujú o budúcom smerovaní žiakov. V súčasnosti nemajú rodičia dostatok informácií o možnosti štúdia na stredných školách zapojených do SDV, čo býva dôsledkom zlyhania práce výchovných poradcov na základných školách a problematickej spolupráce so základnými školami. Účastníci OS navrhujú, aby sa vo väčšej miere mediálne prezentovali (prostredníctvom rozličných typov médií) úspechy úspešných absolventov SDV, ich uplatnenie v praxi, platy, kariérny rast, ale aj samotné študijné odbory, ktoré ani žiaci ani rodičia nepoznajú, prípadne im pripadajú z hľadiska štúdia a následnej praxe neatraktívne.

2. V SDV v súčasnosti absentuje práca kariérneho poradcu. Do aktívnej praxe by mal byť zaradený od 01.09.2019. Je potrebné, aby do toho času bola jasne definovaná jeho úloha a postavenie, ale aj kompetencie a zodpovednosti súvisiace so SDV. V súvislosti s výkonom profesie kariérneho poradcu je nevyhnutné jeho trvalé prepojenie na trh práce, aby vedel žiakom ponúknuť adekvátnu možnosť štúdia a budúcej kariéry v súlade s jeho zručnosťami a záujmami. Do obdobia nástupu kariérneho poradcu je potrebné aktívne spolupracovať so základnými školami tak, aby počas roka boli vytvorené podklady pre následné fungovanie kariérneho poradcu na základných školách.

3. SDV by malo byť ponúkané nielen ako štúdium na strednej škole pre vekovú skupinu 14 – 18 rokov, ale aj ako pomaturitné vzdelanie pre žiakov 18 +, ktoré by malo byť

následne prepojené na vysokoškolské vzdelanie na vysokej škole v prvom aj druhom stupni štúdia.

4. Napriek novelizácii zákona o odbornom vzdelávaní, ktorá prináša malým a stredným podnikom viaceré výhody (napríklad priama platba pre MSP vo výške 1 000 €), nie je zákon nastavený tak, aby bol ústretový voči mikro a malým podnikom. Celý systém duálneho vzdelávania je určený primárne pre veľké podniky, malé a stredné podmienky majú problém vytvoriť adekvátne zázemie pre žiaka (Madzinová, Řádek, Štefánik 2018).

Záver

Systém duálneho vzdelávania je jednou z foriem prepojenia teoretického vzdelávania v školách s praxou v podniku. Takýto absolvent školy má v porovnaní s absolventom bez praxe vyššie možnosti uplatnenia sa na trhu práce.

Napriek výhodám SDV, jeho zavedenie v roku 2015 vo forme zákona o odbornom vzdelávaní a príprave je spojené s mnohými negatívami, ktoré viedli k novelizácii zákona už v roku 2018. Aj keď novelizácia odstránila časť negatív, ešte stále ostalo nevyriešených mnoho problémov, ktoré vidia najmä priami účastníci, ktorí do SDV vstupujú. Ako školy a podniky, tak aj samosprávy.

SDV je primárne určené pre veľké podniky a automobilky. Pre malé a stredné podniky, ktoré zamestnávajú rozhodujúcu väčšinu obyvateľov v kraji, je SDV spojený s nadmernými výdavkami (finančnými, personálnymi, organizačnými a časovými), ktoré nerieši ani príspevok určený tým malým a stredným podnikom od vlády, ktoré sa do SDV zapojili.

Nielen málo atraktívne odbory zaradené do SDV, ale aj pomerne nízky záujem najmä malých podnikov o SDV v jednotlivých regiónoch je príčinou toho, prečo je záujem o SDV v regiónoch rozdielny. Absencia najmä automobiliek ale aj veľkých podnikov v PSK môže byť dôvodom nízkeho záujmu žiakov o SDV. Preto je potrebné zvážiť ďalšie smerovanie SDV.

SDV by malo nadväzovať na potreby trhu práce. Z pohľadu krátkodobých potrieb na trhu práce v PSK, súčasný systém duálneho vzdelávania potreby trhu práce nerieši. Preto na záver by sme mohli zhrnúť, že systém duálneho vzdelávania na stredných školách a postupne zavádzaný aj do praxe niektorých vysokých škôl, je len čiastočným riešením nesúladu medzi ponukou a dopytom na trhu práce. Nesúlad na trhu práce je potrebné riešiť komplexne, nie čiastočnými úpravami, čo je dlhodobý problém Slovenska. Ani SDV nedokáže v krátkom ani

dlhšom čase vyriešiť dlhodobý problém, no môže napomôcť jeho riešeniu. Preto by sa problémy, na ktoré upozorňujú subjekty zapojené do SDV mala sústrediť aj vláda vo svojej hospodárskej politike zameranej na školstvo a trh práce. Alebo by vláda mala postupne znižovať mieru svojej angažovanosti v školstve.

Literatúra

- Aumayr C (2007) European region types in EU-25. *Eur J Comp Econ* 4:109–147
- Baum S et al (2007) Considering regional socio-economic outcomes in non-metropolitan Australia: a typology building approach. *Pap Reg Sci* 86:261–286
- Dauth, W. (2013). Agglomeration and regional employment dynamics. *Papers in regional science*. Nr. 92 (2). *Special Issue: SI. 419-435*
- Dubeau, A., Plante, I., Frenay, M. (2017). Achievement Profiles of Students in High School Vocational Training Programs. *Vocations and Learning*. 2017. Nr.10 (1). 101-120
- Eurostat (2017) Unemployment statistics. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics. Accessed 2 August 2017
- Hricová, R. (2016). Problematika zamestnanosti mladých ľudí a absolventov z pohľadu personálnej stratégie. *Posterus.sk*. roč. 9. č. 7. 1-8
- Kleinert, C., Vosseler, A., Blien, U. (2018). Classifying vocational training markets. *Annals of regional science*. Volume: 61 (1). 31-48
- Analýza systémů odborného vzdělávání v Evropě a ve světě*. Dostupné na: https://www.nuv.cz/uploads/.../Studie_dualni_systemy_FIN.pdf.
- Madzinová, R., Řádek, M., Štefánik, D. (2018). *Analýza stavu duálneho vzdelávania v regiónoch SR vo väzbe na MSP*. Dostupné na: http://www.sbagency.sk/sites/default/files/analiza_systemu_dualneho_vzdelavania_v_slovenskej_republike_na_zverejnenie_final_24092018.pdf
- Petanowitsch, A., Schmid, K., Bliem, W. *Faktory úspechu pri duálnom vzdelávaní. Možnosti prospechu*. Dostupné na: https://news.wko.at/news/oesterreich/rb_81_sk.pdf
- ŠIOV: *Systém duálneho vzdelávania na prvý pohľad*. Dostupné na: <http://www.dualnysystem.sk/Dokumenty/SDV%20na%20prv%C3%BD%20poh%C4%BEad.pdf>
- ÚPSVaR, Trexima (2016). *Krátkodobé a strednodobé prognózy vývoja na trhu práce a kvantifikácia budúcich disparít na trhu práce*. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/statistic/NP_prognózy/Prognóza_ocakavania_buducich_potrieb_zamestnancov_do_roku_2020.pdf

ÚPSVaR, Trexima (2017). *Strednodobá prognóza potrieb absolventov vzdelávacieho systému v horizonte 5 rokov v roku 2017 podľa odborov a vzdelania a regiónov*. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/statistic/NP_prognozy/2018/Strednodoba_progn_oza_potrieb_absolventov_vzdelavacieho_systemu_v_horizonte_5_rokov_v_roku_2017_podla_odborov_vzdelania_a_regionov.pdf

Kontakt

Romana Hricová

Technická univerzita Košice

FVT so sídlom v Prešove, Bayerova 1, 080 01 Prešov

romana.hricova@tuke.sk

Renáta Madzinová

Slovak Business Agency, NP Monitoring

Kúpeľná 6, 080 01 Prešov

madzinova@sagency.sk